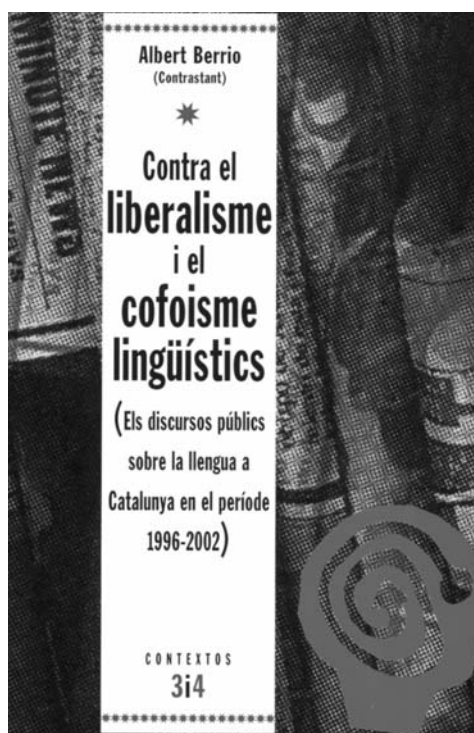

Per una normalitat real del català

Amb la intenció de participar del debat sobre la llengua que s'ha reobert des de sectors de la societat catalana, el llibre es mostra pessimista sobre la situació actual del català i crític davant la majoria de discursos públics sobre la llengua dels darrers anys.

CONTRA EL LIBERALISME I EL COFOISME LINGÜÍSTICS
(ELS DISCURSOS PÚBLICS SOBRE LA LLENGUA A
CATALUNYA EN EL PERÍODE 1996-2002)

COL·L. "CONTEXTOS", NÚM. 9

185 PÀGS.

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2004

Des de fa un temps, el col·lectiu Contrastant (www.contrastant.net) ha aconseguit certa repercussió pública pels seus recomptes de les persones que assisteixen a les manifestacions, els quals solen divergir enormement d'aquells elaborats per les administracions i pels mitjans de comunicació. Tot i això, com ells mateixos insisteixen, el seu principal interès s'hi troba en l'estudi i l'anàlisi de la llengua, sobretot des de l'àmbit de la sociolingüística. Aquest treball d'un dels seus membres, Albert Berrio, n'és un bon exemple.

L'assaig identifica i analitza els discursos que s'han elaborat sobre la llengua a Catalunya en els últims anys i que han trascendit públicament. En concret, se centra en l'anomenat liberalisme i cofoisme lingüístic. A grans trets, el liberalisme lingüístic, encapçalat pel Fòrum Babel, demana, en nom dels principis liberals

de no intervencionisme de l'Estat i de prioritat dels drets individuals, el final del procés de normalització lingüística del català perquè ja està assolida i és discriminatòria en relació a l'espanyol. Per la seua banda, els cofois sostenen que, tot i no presentar un estat ideal, les polítiques realitzades des dels governs autonòmic i municipals dirigides a la normalització del català han sigut un èxit i, per tant, cal mantindre-les tal i com estan.

A diferència d'aquests dos plantejaments, als que acusa de fal·laços, Berrio manté que el català continua sent una llengua minoritària i minoritzada respecte l'espanyol en tots territoris de parla catalana. És més, fins i tot afirma que el català es troba en el pitjor moment de la seua història. Principalment es basa en què l'ús del català no és predominant a tots els àmbits de relació social pública i privada. Es prioritza, doncs, l'ús de la llengua sobre el nombre de persones que diuen conèixer-la. De fet, una cosa és que la majoria de ciutadans sàpiguen parlar català i una ben diferent és que l'utilitzen. I en segon lloc perquè el català no funciona com a vehicle de comunicació interètnica en el seu propi territori, és a dir, l'espanyol s'està convertint en la *lingua franca* per a la cohesió i comunicació amb els immigrants. Els arguments

els acompanya de nombroses dades i exemples ben clarificadors extrets de la vida quotidiana i els media, el que reforça i dóna rigor a la seua posició.

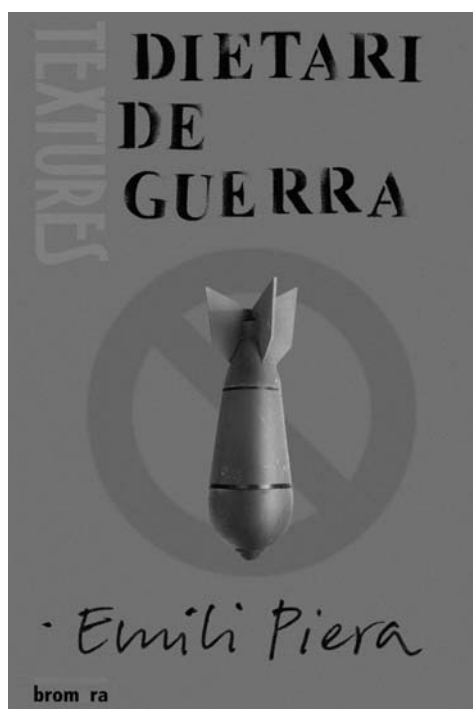
Al remat, el conflicte lingüístic, per a Berrio, no s'entén sense una lluita de poder. No es pot avançar cap a una normalització vertadera del català sense que l'espanyol cedisca espais d'ús on fins ara era hegemònic. Això no s'aconsegueix sense la intervenció d'un estat, i com l'Estat espanyol no té la intenció de fer-ho, l'autor és partidari de la independència dels Països Catalans. Només amb un estat propi, la llengua catalana podrà aturar el procés de substitució lingüística, desenvolupar-se amb plenitud i tindrà garantit el seu futur. El que no explica, i és una llàstima, són les mesures a emprendre si aquesta independència no arriba. Una possibilitat que, d'altra banda, es dibuixa tan irreal a curt o mitjà termini com els discursos que critica.

Àlvar Peris

Savi fill del dolor

Emili Piera (Sueca, 1954) es confirma com una de les veus més sòlides del panorama literari valencià. Sota el format del dietari, l'autor dóna nou impuls a un gènere que sovint desdibuixen l'excés d'academicisme o la tendència a l'anècdota prescindible.

DIETARI DE GUERRA

EMILI PIERA

COL·L. "TEXTURES" I I

238 PÀGINES.

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2004

Als qui seguim les columnes d'Emili Piera a la segona plana del Levante i apreciem les excel·lències d'una recepta que sintetitza en unes línies l'agudeses, el rigor i el bon humor de la millor prosa no ens ha sorprès l'eclosió d'aquesta rara flor en el jardí poc irrigat de l'assagisme autòcton. Era qüestió de temps i d'oportunitat, i de dominar amb solvència les armes de l'ofici: amplitud de mires, llibertat de pensament i gran disponibilitat moral. El temps no passa debades en els casos millors. Quant a l'oportunitat, la de la guerra i la contestació global que va suscitar, aquest dietari palesa l'agilitat de l'autor per, a peu d'obra de l'actualitat, assajar anàlisis i inquietar amb preguntes. En el repte, on el més pintat hauria naufragat en un mar d'obvietats o s'hauria marejat amb la quantitat i

qualitat de la informació disponible, Piera s'hi mou com peix en l'aigua, atent a burxar els punts candents, geogràfics i polítics, dels conflictes. Assagisme periodístic? A condició que atorguem a l'adjectiu el valor aproximatiu de mots com literari, polític, històric o d'altres, orientadors de la naturalesa del tema més que no d'estil, profunditat o to. El treball conté ingredients de molt diversa procedència, i és, doncs, assaig en majúscules, amena i engrescadora literatura d'idees.

Tot dietari és personal per definició, de manera que aquesta organització del material literari, que posa l'accent en el subjecte davant uns fets i els solda en l'eix del temps, ha esdevingut una de les fórmules preferides de l'assagisme de sempre, i molt especialment del d'ací. El format elegit es revela idoni per, entre altres coses, mostrar el fil íntim que cus l'escriptor amb l'objecte del seu assaig, el món en què viu i riu, malgrat que hi ha massa motius per a la desesperança, o precisament per això. A contrapèl de tants dietaris que malden per elevar la xafarderia narcisista a categoria literària, Piera no s'està de "mostrar el cul", com diuen que ha de fer tot assaig, però ho fa amb un gust exquisit en la selecció de l'anècdota, que sempre subratlla un motiu més ampli. En aquest sentit em

semblen magistrals les pàgines que l'autor dedica al seu poble i a la Ribera ("un entrepà d'aigua"), a les seues peripècies de militant trotskista o el perfil que traça d'Orwell com a paradigma d'intel·lectual honest ("la intel·ligència sense valor, valor moral, sobretot, no val res").

Escrita des del 13 de febrer, en els prolegòmens de la Guerra d'Iraq, al 29 de juliol de 2004, l'obra conté 29 assaigs més un prefaci que, units pel fil conductor dels esdeveniments, constitueixen una detallada i brillant radiografia del món (imperial) en què vivim, exuberant en el maneig de les fonts documentals i literàries i sucossíssima fins en les notes a peu de pàgina. I feta per un home que afirma: "dir-me valencià és la meua manera de dir-me babilònic". Pot ser altrament? La paràfrasi, que és molt més que una broma, revela que la normalitat d'una literatura és un guany de la seua maduresa. Un llibre, ara sí, imprescindible.

Manel Rodríguez-Castelló

Itineraris francesos

A la publicació de les *Crónicas italianas* ha seguit ara la de les *Crónicas francesas*. El volum està integrat per trenta-quatre capítols que ens porten a visitar amb l'autor llocs d'interés històric, artístic, literari o paisatgístic. Sensible, intel·ligent i ben informat, ens porta d'un punt a l'altre de la geografia francesa i ens els fa viure, contagiats pel seu fervor, amb interès. Cada crònica porta una fotografia que la il·lustra convenientment.

DEL BRAZO CON EUROPA. CRÓNICAS FRANCESAS (1957-1973)
ADRIÁN MIRÓ
150 PÀGS.

EDITORIAL ALFAGRÀFIC, ALCOI, 2003

Adrián Miró (Alcoi, 1923) és un escriptor prolífic i rigorós, que ha fet, i fa, la seua carrera un poc en solitari, sense adscripció a capelletes, escoles, tendències o institucions. És un personatge individualista, independent, insubornable, amant de la llibertat.

En aquests últims anys, ja de tornada al seu poble, ha encetat la publicació de les seues memòries (*Lo que queda del tiempo*) i de les cròniques de viatges que van anar apareixent al periòdic "Ciudad" d'Alcoi, entre 1957 i 1973. En total, si hi afegim les publicades en altres llocs, en sumen més de cent setanta. Posat a donar-les a conèixer, ara en forma de llibre, Adrián Miró les ha seleccionades per països, amb el títol general *Del brazo con Europa*. El primer, *Crónicas italianas*, aparegué el 2002 (Alcoi, Alfagràfic) i comprèn trenta-tres proses publicades entre 1963 i 1977. L'any següent va sor-

tir *Crónicas francesas*, trenta-quatre en total, i datades entre 1957 i 1973.

França, és clar, no podia faltar entre els seus itineraris. Els trenta-dos anys que hi va viure, li van donar l'oportunitat de recórrer-la en totes les direccions. “En verdad -escriu- la conozco yo como a la palma de la mano”, en cotxe o a peu. França és “un inmenso calidoscopio, un mundo excesivo, un carrusel de vida y de belleza”. Ben mirat, aquest recull és un sorprenent i fascinant calidoscopi. Llegint-lo, girant-lo a poc a poc, cada crònica ens fa veure, d'una manera discontinua, els llocs més diversos i atractius, o insòlits, perquè no sempre figuren a les guies. El llibre s'obre amb una imatge del cementeri de gossos d'Asnières, continuem de sobte amb Chartres o Saint-Cloud, seguim, en ziga-zaga, per la Costa Blava, Provença, l'illa d'If -la del comte de Montecrist-, Carcassona, Martel, Rocamadour, la Bretanya, Normandia, amb un altre cementeri, el de Saint-Laurent, amb les seues nou mil tres-centes creus, “todas de mármol, todas de la misma talla y color, todas uniformes como un ejército alineado”, els morts del famós desembarcament al·liat del 1944.

El llibre repassa, sobretot, en els seus itineraris, la França profunda, medieval, de vegades amb els seus poblets que semblen aturats en la història, a penes llepats i erosionats per ella. La seua virtut -atractiva- és, precisament, la visió de-

tallada, viva, personal, que ens proporciona l'autor de tots aquests llocs apartats, aïllats, en algun cas mig amagats, amb els seus castells, palaus, muralles, torres, paisatges, ambients... L'autor no es vol un “turista”. S'afirma com a “viatger”, com l'individualista lliure que és, i fa la guerra -el viatge- pel seu compte, explora els espais que té al davant mogut per una curiositat inquieta i per l'admiració. L'autor escriu el que veu, que és el que viu, atent, enjogassat o decepcionat. La seua cultura i la seua sensibilitat li permeten evocar-ho amb interessants referències històriques, records, experiències. Tot forma, en el fons, l'entramat del seu esperit.

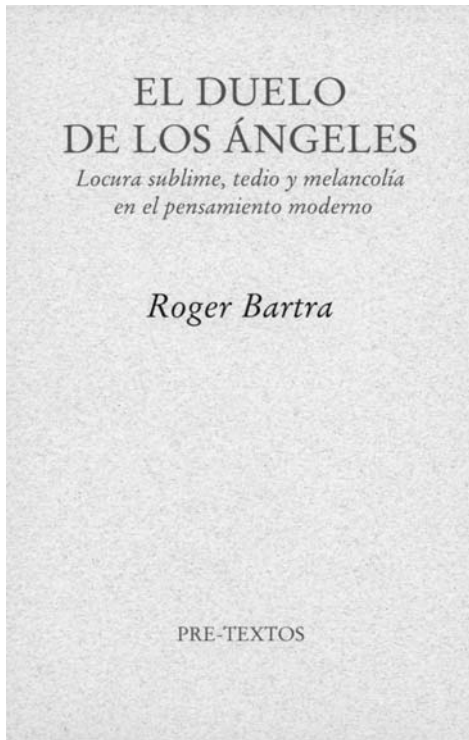
Hi ha alguns llocs visitats que van lligats amb personatges cèlebres: l'illa d'If, amb el comte de Montecristo, el parc d'Ermenouville, amb Rousseau, l'illa de Gran Bé i el port de Saint-Malo amb Chateaubriand, Chateau-Thierry amb La Fontaine...

No debades, Adrián Miró imagina, diu, “la posibilidad de una nueva rama de la literatura que se titularia Geografía Literaria”. Aquest llibre n'és, en part, una mostra, juntament amb altres que s'endinsen per la geografia física, artística i històrica... Tot plegat, per què no dir-ne que és un fragment de la seua Geografia Personal?

Josep Iborra

L'ÀNGEL DE LA MALENCONIA

L'escriptor i antropòleg Roger Bartra indaga en les obres i les trajectòries vitals de tres pensadors il·lustrats, Kant, Weber i Benjamin, i aporta noves vies d'interpretació des de les seues reaccions davant la malenconia i altres sentiments.

EL DUELO DE LOS ÁNGELES. LOCURA SUBLIME, TEDIO Y
MELANCOLÍA EN EL PENSAMIENTO MODERNO

ROGER BARTRA

COL·L. " ENSAYO", 689

167 PÀGS.

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2004

“No es fácil entender cómo la melancolía, símbolo del desequilibrio y la muerte, encontró un espacio en la sociedad moderna (...) ¿por qué la expresión amenazadora de la irracionalidad y del desorden mental logra alojarse en el corazón de la cultura europea orientada por el racionalismo?” Amb aquesta reflexió, que connecta amb els pensaments de tres dels filòsofs més significatius de la modernitat -Kant, Weber i Benjamin-, comença el llibre *El Duelo de los Ángeles*.

Roger Bartran afirma que part de l'explicació podem trobar-la en l'eclosió del romanticisme, que reaccionà contra la Il·lustració i l'ordre capitalista. Però, refusa explicar el problema de la malenconia únicament en el context romàntic, ja que abans i després del romanticisme es donaren manifestacions culturals que reaccionaren envers aquest senti-

ment. Així doncs, ha preferit ubicar-lo dins de la filosofia il·lustrada, la ciència social moderna i el pensament crític, representats respectivament pels filòsofs esmentats, per tal d'explicar com s'han enfrontat aquests a la irracionalitat.

Com si es tractés d'un experiment antropològic, l'autor ha fixat l'atenció en algunes de les dimensions aparentment marginals de les seues trajectòries filosòfiques i vitals perquè és en aquestes on s'entreveuen els contorns del "rostro oscuro del ángel de la melancolía", la presència inquietant del qual ells mateixos intuïren. En paraules de l'antropòleg: "A contrapelo, yo quise viajar hacia el corazón del mundo moderno para buscar un estado luminoso de racionalidad llevado a su extremo más puro, un estado que tal vez nunca ha existido ni existirá, pero sobre el cual es necesario formarse una idea precisa para entender nuestra situación actual. Fui a buscarlo en los más brillantes pensadores, inmersos en complicadas sociedades y en intrincadas agresividades bélicas. Ellos mismos se ocultaron más allá de los límites de la extrema complejidad, y cuando llegué a ellos los encontré al borde de un vacío". Les tres parts corresponents a cada un dels filòsofs podem llegir-les en qualsevol ordre. En cada una d'elles Bartra fa un recorregut per la trajectòria filosòfi-

ca i vital del pensador en qüestió; amb el pols serè d'un cirurgià, analitza totes les cicatrius, vestigis d'aquesta estranya malaltia que impregna la modernitat. La malenconia, el tedi, la bogeria, l'avorriment, la depressió, el dol, el fàstic, l'horror sublim i la nàusea existencial són interpretats com a símbol de l'obscuritat caòtica, la qual sol ser negada pel pensament il·lustrat modern, enlluernat per la raó. Bartra amb un profund coneixement de Kant, Weber i Benjamin aconsegueix desxifrar la seua ceguesa i les seues entropessades, tot il·luminant aquelles zones ocultes, fins i tot, per a ells mateixos.

Nieves Avilés

Textos sobre arte

El momento estético es un conjunto de textos breves hasta ahora dispersos sobre diversos aspectos del arte moderno y contemporáneo; escritos unos con ánimo divulgativo y otros con intención analítica, nos permiten conocer parte de la obra reciente de J. F. Yvars.

EL MOMENTO ESTÉTICO

J. F. YVARS

351 PÁGS.

EDITORIAL ALBATROS, VALÈNCIA, 2004

El volumen que nos presenta J. F. Yvars, historiador valenciano del arte y traductor, es un conjunto de textos de carácter más o menos breve que han sido redactados en los últimos años por el autor para los propósitos más diversos, desde catálogos de exposiciones a entrevistas con historiadores de arte, pasando por reseñas bibliográficas, textos de presentación, artículos de prensa, prólogos de libro o artículos inéditos de destino no señalado. Esta colección de textos éditos e inéditos trata a su vez sobre diversos temas y escuelas: cubismo, surrealismo, expresionismo, impresionismo, dadaísmo, arte primitivo, crítica de arte, estética, historiografía artística, museística...

Por desgracia, la clasificación de los textos que ha escogido Yvars con el fin de ordenar una masa textual tan heterogénea (“Notas”, “Apuntes” e “Incisos”) dis-

ta de ser aclaradora y obra de hecho más bien el efecto contrario; la falta de un criterio eficaz de ordenación confunde al lector sobre la parte del libro que está leyendo en cada momento: las “Notas” carecen de un mínimo denominador común; en el capítulo de “Apuntes” lo que encontramos en realidad son las entrevistas, las cuales merecerían sin duda un capítulo aparte bajo el sencillo epígrafe de su nombre, pero además se encuentran a la vez mezcladas con textos de otra índole; en “Incisos”, que parecen recoger los textos más breves, hallamos exposiciones de diez páginas; demasiadas sin duda para un inciso. Esta mareante multiplicidad de propósitos y asuntos es la que quizá ha llevado a Yvars a redactar una justificación inicial que, sin embargo, tampoco hace honor a su nombre, pues tras la mención de la singularidad de la obra de arte se constituye más bien en un capítulo de agradecimientos precedido por la presentación de algunos de los textos.

Las tres entrevistas a historiadores y artistas consagrados, realizadas en colaboración con Clare Carolin y Christian Barranco, se encuentran entre lo más interesante del libro; la entrevista realizada al historiador del arte Francis Haskell, al que Yvars define como “profesor de primer orden de incuestionada credibi-

lidad multicultural”, la que aborda al pintor Albert Ràfols-Casamada en su piso de Barcelona cuando cumplía los ochenta años y, por fin, la realizada al célebre erudito e historiador del arte Ernst H. Gombrich, nos dan buena medida de las tendencias de la historia y la crítica del arte contemporáneas.

Aunque a veces se confunda la estadística con la aritmética (p. 68) o se cometa la imprudencia de definir al crítico y filósofo del arte Clive Bell como un “errático divulgador de las ideas de [Roger] Fry” (p. 69), el conjunto se lee con agrado debido a la gran cantidad de información sobre arte moderno y contemporáneo que nos procura su autor, buen conocedor del medio, expuesta en general en un estilo claro y ameno.

Miguel Catalán

Globalització i cosmopolitisme

El parany cosmopolita examina el vincle existent entre l'actual fenomen de la globalització i els ideals teòrics del cosmopolitisme, i com aquest intenta legitimar com a universal una visió del món i uns valors que corresponen en realitat a uns models culturals molt concrets.

EL PARANY COSMOPOLITA

JORDI SEBASTIÀ

COL·L. "ELS LLIBRES DEL CONTEMPORANI", 15

178 PÀGS.

EDITORIAL AFERS, CATARROJA, 2004

L'objectiu d'aquest llibre és demostrar que el procés econòmic de creació d'un mercat mundial -la globalització- no hauria estat possible sense l'impuls aportat per unes ideologies que es poden sintetitzar amb el nom de cosmopolitisme. En els primers capítols del llibre, Sebastià ressegueix l'aparició i l'evolució d'aquest concepte, complex i confús, des de la seua creació a la Grècia clàssica, passant pel cristianisme, fins a arribar al segle XVIII, on amb la Il·lustració es conforma de manera quasi definitiva la noció de cosmopolitisme que ha dirigit l'economia i la política occidentals des d'aleshores. En aquest concepte de cosmopolitisme conflueixen, per una banda, la idea de la humanitat -la unitat i la igualtat del gènere humà- i, per l'altra, la idea de l'individu per ell mateix, que es defineix no per la seua cultura i la seua pertinença a un medi social, sinó pel fet

de compartir unes qualitats i uns valors que són comuns a tota la humanitat.

Sebastià denuncia que la humanitat no pot jugar el paper de referència immediata de l'individu, de la mateixa manera que la moral que no és moral d'una societat en concret no es troba enlloc. A més a més, i aquí hi ha el parany del cosmopolitisme a què fa referència el títol del llibre, si bé la humanitat és una abstracció, la humanitat del cosmopolita no és gens abstracta, és la "seua", amb unes característiques molt determinades: "el cosmopolita creu tant en la seua nació i la considera tan perfecta que la considera universal". La novetat respecte a èpoques anteriors és que la globalització econòmica, juntament amb els avenços tecnològics en el transport i la comunicació, permeten creure que el cosmopolitisme és un ideal que s'ha realitzat en el nostre segle. Sobretot ho pot creure una elit econòmica, intel·lectual o funcional, que viatja amunt i avall. La majoria de la humanitat, però, en queda fora.

D'altra banda, aquest cosmopolitisme no es limita a reivindicar la unitat essencial del gènere humà, sinó que considera la diversitat cultural dels pobles com un perill, com una de les causes dels conflictes que qüestionen la unitat de la humanitat. I encara que l'expressió actual del cosmopolitisme defensa també el plu-

riculturalisme i el mestissatge, aquests se solen esgrimir sovint contra les reivindicacions de les minories nacionals, que són acusades de tribalisme i d'aïllar-se respecte a la riquesa i l'obertura de mireres que representa el mestissatge, etc. A banda de la confusió que arrossegueu els rètols de pluriculturalismes i mestissatge, es tergiversa el fet que quan un poble reclama la independència no ho fa per aïllar-se, sinó per connectar-se més directament i més intensament amb els altres pobles. I sense intermediaris. En fi, hi hauria uns *nacionalismos aldeanos* i, lògicament, uns *nacionalismos cosmopolitas*. L'embull és considerable, però forma part d'una mena de sentit comú. El parany cosmopolita, a més de ser una interessant aportació al debat ideològic sobre la globalització, té el mèrit d'exposar els tòpics i les contradiccions que s'apleguen entorn d'aquest *soi disant* cosmopolitisme.

Enric Iborra

Aproximació al cançoner narratiu valencià

Àlvar Monferrer, investigador ben conegut pels seus treballs sobre les festes i la religiositat popular valenciana, ens presenta ara el resultat del que ha sigut la seua dedicació primordial els darrers anys: la recopilació del romancer valencià.

[EL ROMANCER VALENCIÀ \[ANTOLOGIA\]](#)

[ÀLVAR MONFERRER](#)

[PREMI BERNAT CAPÓ-BANCAIXA DE DIFUSIÓ
DE LA CULTURA POPULAR 2003](#)

[COL·L. "LA FARGA MONOGRÀFICA", 19, 283 PÀGS.](#)

[EDICIONS DEL BULLENT, PICANYA, 2004](#)

“Que se n’ha fet del romancer valencià?”, es preguntava Vicent Torrent en el llibre *Música popular valenciana*. I ben bé cent anys abans, Marià Aguiló, bibliotecari de la Universitat de València, no ocultava tampoc la seua perplexitat davant l’absència d’un repertori que al Principat de Catalunya i les Illes Balears s’havia conservat amb més o menys integritat: “En Valencia han tenido sin duda alguna los mismos cantares que las demás provincias que hablan su lengua; ahora, sin embargo, no quedan más que restos”.

Desmenteix aquesta obra de Monferrer les apreciacions del músic valencià i l’erudit català? Si atenem al gruix del volum, és evident que sí: l’etnògraf de les Useres hi recull un centenar llarg de peces procedents, en la seua major part, de la amplíssima bibliografia que ha generat el cançoner valencià de tradició oral en els darrers anys. Ara bé: si ens detenim en la lletra menuda, la cosa canvia de totes totes. I és que quan Monferrer empra el terme “romanç” no es refereix a l’expressió local de la balada europea, caracteritzada per uns trets formals i estilístics ben definits —tema narratiu, nombre indeterminat de versos monorims assonants, absència de divisions estròfiques, recurrència de fórmules i tòpics, etc. De fet, l’autor es mostra

força ambigu en la introducció que precedeix l’antologia i acaba confessant que “al llarg de l’elaboració del treball he dubtat algunes vegades de qualificar el material triat de romanç”.

Aquesta ambigüitat és precisament el punt més feble d’un treball que acaba posant en el mateix sac balades tradicionals, col·loquis vuitcentistes, albaides de Nadal, peces popularitzades d’autor conegut —com “La cric-crac” de Valeri Fuster o “La calma de la mar” de Nicolau Guanyabens—, tirallongues infantils, cançons de bressol i, fins i tot, una versió del Ball de Torrent o una variant factícia de la dansa del vetlatori. Tot plegat esdevé una col·lecció de materials molt interessant i ben documentada però absolutament excèntrica —respecte als moderns estudis de baladística— pel que fa a metodologia, classificació i criteris d’edició. Potser hauria estat millor prescindir del terme “romancer”, llevat de la tradició castellana, i haver fet servir el de “cançoner narratiu”, més precís i entenedor.

Josep Vicent Frechina

El segle de l'ecologia?

Que l'ecologia és una ciència que s'ha desenvolupat en el segle XX és innegable, però ha sigut aquest el segle de l'ecologia? s'han assolit els canvis necessaris per tal de poder fer aquesta afirmació? J. Ros ens planteja distints aspectes de la problemàtica ambiental actual i ens proposa solucions, tot insistint en el canvi de mentalitat necessari per part de tots, per tal que el segle XXI siga realment el de l'ecologia.

EL SEGLE DE L'ECOLOGIA. ELS PROBLEMES DEL
MEDIAMBIENT (I ALGUNES SOLUCIONS)

JOANDOMÈNEC ROS

IL·LUSTRACIONS DE JOAN-ALBERT ROS
COL·L. "SENSE FRONTERES", 15, 320 PÀGS.

EDICIONS BROMERA-UPV, ALZIRA 2004

Encara que, com diu l'autor en el pròleg, la biologia molecular, la genètica, l'automòbil, l'exploració del fons del mar o l'aventura espacial, han experimentat avenços gegants, és innegable que al segle XX s'han produït algunes fites importants en l'àmbit de l'ecologia. No obstant això, a nivell pràctic, molts aspectes mediambientals continuen sense resoldre's.

Joandomènec Ros, catedràtic d'Ecologia de la Universitat de Barcelona i rector de la Universitat Catalana d'Estiu, recull i rescric en aquest llibre una sèrie de articles publicats en els darrers anys, principalment en la secció que publica en el suplement Ciència i Medi Ambient del diari Avui. En primer lloc, l'autor dóna una visió general de la problemàtica ambiental; a continuació, l'aspecte més greu d'aquesta problemàtica:

la pèrdua accelerada de biodiversitat. Més endavant, l'autor, tant per la seua importància com per la seua experiència investigadora, fa un repàs de la problemàtica de la mar Mediterrània. Tot seguit es presenten alguns estudis de casos (les nostres ciutats, l'Antàrtida, el PHN o la gestió dels parcs naturals). Per a finalitzar, Ros tracta dos aspectes que, al seu parer, haurien de ser més estudiats en l'anàlisi i en la solució dels conflictes ambientals: els aspectes ètics i de divulgació de la ciència ambiental. A més, l'autor encapçala cada capítol amb versos de Verdaguer, tot evidenciant que ciència i art no han d'estar renyits.

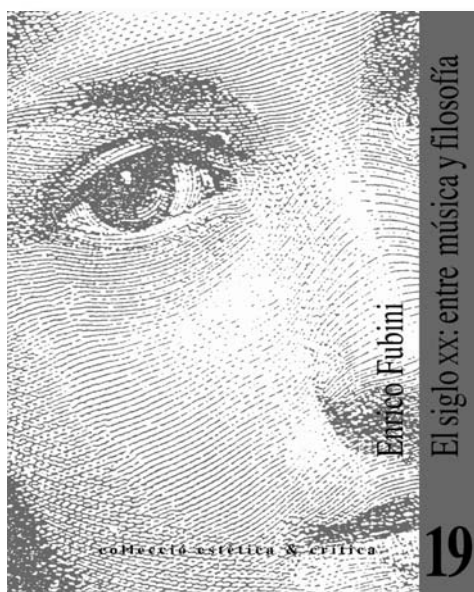
J. Ros és un científic amb una gran experiència en el camp de l'ecologia, a més d'una persona sensibilitzada amb la problemàtica del nostre temps (immigració, sostenibilitat, desigualtats nord-sud, cooperació...) i insisteix en el paper que la ciència i la tecnologia (i per tant la divulgació científica) tenen a l'hora de resoldre molts problemes mediambientals de la nostra societat que avui s'aborden tan sols com una qüestió política (com per exemple el PHN o la gestió dels espais protegits). Tot açò sense oblidar que l'home és una part més de la biosfera i no un dominador d'aquesta i que, per tant, l'explotació no respectuosa d'aquesta ens porta a una pèrdua de bio-

diversitat i al exhauriment de recursos que repercuteixen directament en la nostra societat. I per a finalitzar, unes paraules de l'autor que reflecteixen molt bé el seu pensament: "Em preocupa que mentre els governs del món endeguen molt tímidament les transformacions des de dalt i mentre estem amb prou feines esmerçant diners i esforços en canvis des de baix, ningú sembla adonar-se que, abans que res, cal precisament que ens convencem d'aquests nous valors morals i ètics. Caldrà recordar que, en els seus inicis, els moviments socials i el que ara són les grans religions del món foren conspiracions civils, revolucions, contra els valors imperants?"

Neus Sanjuan

El cal·lidoscopi de la música del XX

El siglo XX: entre música y filosofía, d'Enrico Fubini, aplega dotze assajos sobre la gran diversitat d'experiències musicals del XX i les seues relacions amb la cultura, les ideologies i el pensament estètic.

EL SIGLO XX: ENTRE MÚSICA Y FILOSOFÍA

ENRICO FUBINI

COL·L. "ESTÈTICA & CRÍTICA", 19

170 PÀGS.

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA, VALÈNCIA, 2004

Enrico Fubini és un nom fonamental en els estudis d'història i d'estètica de la música. En castellà fa temps que podem llegir, publicada per Alianza Editorial, *La estética musical desde la Antigüedad hasta el siglo XX*, la seua obra més important i un llibre de referència per a la història del pensament musical. D'altra banda, Fubini manté una col·laboració molt estreta amb la Universitat de València, com a professor i conferenciant de les distintes convocatòries del Màster d'Estètica i Creativitat Musical promoguts per l'Institut Universitari de Creativitat i Innovacions Educatives. Aquesta col·laboració s'ha traduït, a més, en la publicació per part de la col·lecció "estètica & crítica" d'aquesta universitat de tres volums amb assaigs de Fubini: *El romanticismo: entre música y filosofía*, *Los enciclopedistas y la música* i, ara, *El siglo XX: entre música y filosofía*.

Aquest últim volum recull dotze assajos que, en paraules de l'autor, "tracten una sèrie de problemes inherents a la histò-

ria de la música més recent i les seues relacions amb la cultura, les ideologies i el pensament estètic del segle XX”. Un fil conductor recorre aquests estudis: l'intent de matisar i de corregir la visió històrica de la música del XX de Theodor Adorno, segons la qual la línia que parteix de Wagner i a través de Mahler, Schönberg i l'escola de Viena, arriba fins a Webern i el postwebernisme amb l'escola de Darmstadt i a la serialitat integral, és la que encarna i representa millor el que ha estat l'evolució de la música durant el segle XX.

Fubini, partint dels escrits de Pierre Boulez i de Vladimir Jankélévitch, critica aquest esquema interpretatiu, que s'ha convertit en un lloc comú a l'hora de referir-se a la música del XX, i remarca que la visió històrica d'Adorno infravalora o ignora corrents i personalitats musicals que no són gens secundaris, com Bartók, Debussy o Janáček. Fubini destaca sobretot el paper de Debussy com un dels progenitors més importants de les avantguardes del XX. La seua obra no seria una conseqüència evolutiva de la desintegració del llenguatge wagnerià, sinó una alternativa al llenguatge musical del clasicisme, una concepció nova i completament revolucionària de l'obra musical, en la qual el temps musical es parteix en diferents moments que no remetent necessàriament a altres moments succes-

sius. Fubini corrigeix la visió d'un Debussy impressionista, un creador de refinades textures orquestrals, que no es pot comparar en pes -en qualitat- als noms de la genealogia traçada per Adorno, i proposa considerar una doble polaritat en l'avantguarda musical del XX, representada per Viena i París, o per Schönberg i Debussy. Dos pols diferents i, alhora, complementaris, perquè Fubini també assenyala algunes de les profundes semblances que presenten aquests dos músics, tan diferents per cultura i per experiències musicals.

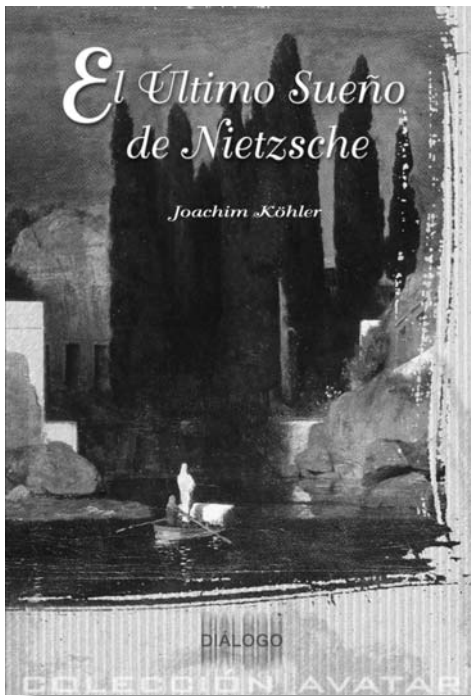
Els altres assajos que es recullen en aquest volum tracten altres aspectes de la música del XX, com ara la relació entre el futurisme i la música, o entre les escoles nacionals, el folklore i les avantguardes. També estudia en aquest volum la relació entre la paraula i la música, un dels punts que han preocupat més els compositors del XX. Particularment interessants són els dos assajos dedicats a plantejar la influència del judaisme en la pràctica compositiva de Schönberg i un altre en què matisa la identificació de Stravinsky amb l'estètica formalista.

D'una manera sempre clara i suggestiva, els diferents assajos d'aquest llibre actuen com una mena de cal·lidoscopi que il·lustra la diversitat i complexitat de la música del XX.

Enric Iborra

L'ocàs del filòsof del martell

Una novel·la que recrea els últims dies de Nietzsche, tot combinant realitat i ficció. En ella un Nietzsche moribund -i presoner de la seua germana-, posa fi a la seua vida, però abans de morir es submergeix en un somni alliberador que el torna a Torí i a episodis dionisíacs.

EL ÚLTIMO SUEÑO DE NIETZSCHE.

JOACHIM KÖHLER

TRADUCCIÓ DE SANTIAGO IBÁÑEZ LLUCH

COL·L. "AVATAR"

269 PÀGS.

EDITORIAL EDITILDE, VALÈNCIA, 2003

L'autor d'aquest darrer retrat literari, Joachim Köhler (1952), escriptor i periodista independent a Hamburg, es va doctorar el 1977 amb una tesi sobre *La Gaya ciència de Nietzsche* i ha publicat dos llibres més sobre el filòsof: *El secreto de Zarathustra* (1989), i *Friedrich Nietzsche y Cosima Wagner* (1996).

El último sueño de Nietzsche és una novel·la basada, segons el propi autor, en escrits, apunts i cartes de Nietzsche, com també en els documents sobre la seua malaltia i el seu esfondrament psíquic. La majoria dels personatges són històrics i els seus pensaments són, sovint, citacions literals. En canvi, la acció és fictícia en la seua major part.

El llibre està escrit en un to dramàtic, de vegades poètic encara que sobri, amb alguns moments d'hilarant comicitat. A pesar del risc que comporta per a l'autor abordar un tema tan tòpic com la bogeria del polèmic filòsof, la seua lectura pot

traslladar l'esperit del lector a l'atmosfera decadent, ara anguniosa, ara histriònica i grotesca, de l'última etapa de la vida del profeta del "superhome"; esperit que fàcilment pot quedar atrapat en el ritme narratiu del misteri dels esdeveniments. I és que no es tracta d'una tesi que pretenga descobrir-nos-hi res de nou, sinó d'una recreació versemblant, ahora que fictícia, d'un retrat dinàmic i imaginatiu de la darrera i paradoxal figura nietzscheana.

Tot comença el 25 d'agost de 1900, el dia que Nietzsche va morir, al llit, paralític, aparentment extingida la seua ment, tancat en una habitació, sota la cura de la seua desagradable i autoritària germana Elisabeth, qui a més d'usurpar la seua obra utilitza el seu cadàver vivent com una peça més del Arxiu-Nietzsche, del qual ella trau profit econòmic i social. Nietzsche, conscient i fastiguejat de la farsa, decideix posar fi a la seua vida amb una sobredosi d'opi que, pacientment i sacrificada, ha anat acumulant amb l'absteniment de les dosis diàries.

Però, abans de morir torna a viure les etapes més dionisíiques (o boges, segons la perspectiva) a través d'un somni que el fa despertar a Torí, on es va creure l'encarnació del déu de l'embriaguesa i de la sexualitat. Es retroba amb el seu amic el teòleg i professor de la Universitat de Ba-

silea, Fraz Overbeck, qui el porta al manicomí de la mateixa ciutat, on és analitzat per l'intuïtiu i sarcàstic doctor Ludwig Wille amb habilitat detectivesca i el descriu amb certa admiració com "un tipo excéntrico que sigue siendo fiel a sí mismo incluso en la enfermedad". Entre la megalomania i la lucidesa, en una acció que no és lineal, Nietzsche es troba amb personatges peculiars: el fanàtic nietzschian i misogin Paul J. Möbius; la baronessa Helen von Druskowitz, àlies Rosalie Nielsen, doctora en filosofia i autora de *El hombre como maldición del mundo*; Ludwig von Scheffler, estudiós de la cultura mediterrània i deixeble favorit del filòsof quan fou professor en la Universitat de Basilea. Tots ells participen en una espècie d'homenatge col·loqui on debaten sobre la figura i l'obra nietzschiana i es reflexiona sobre la relació entre aquesta última i la bogeria.

Nieves Avilés

Una altra Espanya és possible

Fruit de la ràbia i de la consternació per una situació política i social que no li agrada, Suso de Toro elabora un llibre més pròxim a l'*agit-prop* que a la reflexió pausada, que es converteix en un repàs crític a la vitalitat de la democràcia espanyola.

ESPANYOLS TOTS

SUSO DE TORO

COL·L. "ACTUAL", NÚM. 1

171 PÀGS.

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2004

Quan la realitat és tan injusta i miserable, la impossibilitat de crear per a l'escriptor es fa ben palesa. Això no vol dir que s'haja de mantindre al marge. Al contrari, aquest ha de participar activament i prendre partit. Sota aquesta premissa, Suso de Toro ens presenta aquest text eminentment polític i que ell mateix el qualifica de (quasi) pamflet. Una franquesa inesperada en un món, el literari, poc donat a aquestes sinceritats i que, quan es manifesten, el lector sempre les agraeix. Ara bé, de la mateixa manera que l'ús d'aquest qualificatiu honra l'autor, també posa al descobert les seues mancances, sobretot pel que respecta a l'estil (poc acurat) i a la repetició excessiva i un tant desordenada dels temes, el que sorprén si es coneix la seua obra de ficció, rica en matissos i complexa narratològicament.

En essència, Suso de Toro, autoproclamat gallec i espanyol, el que pretén ex-

posar és la possibilitat de donar forma a una idea d'Espanya absolutament diferent d'aquella que hui en dia és dominant i de la que se sent exclós, a saber, una Espanya homogènia, eterna i nacional-catòlica, que cueja des del segle XIX i que ha tingut la darrera revifada durant la segona legislatura del govern del PP presidit per José María Aznar. Segons l'autor, es tracta d'un discurs nacional heretat del franquisme i que durant la transició cap a la democràcia no es va poder, saber o voler tallar de socarrel. Així doncs, promogut des de la dreta espanyola i acceptat per sectors de l'esquerra, s'ha acabat incrustant en la nostra vida diària fins a convertir-se en invisible. Ara pren el nom de "constitucionalisme", una ideologia buïda que, per a l'autor, amaga un profund nacionalisme espanyol que evita incorporar les cultures catalana, basca i gallega i dotar-les del reconeixement que es mereixen com a parts de ple dret de l'Estat espanyol. Aquesta circumstància el porta a parlar sense embuts d'una crisi de la democràcia espanyola, que arranca als anys setanta i s'ha agreujat des de l'any 2000, quan la falta de diàleg, l'autoritarisme i la demonització de la diversitat s'han convertit en els seus signes distintius. A pesar de tot, l'autor detecta darrerament un intent per part de diversos sectors socials de recuperar l'esperit

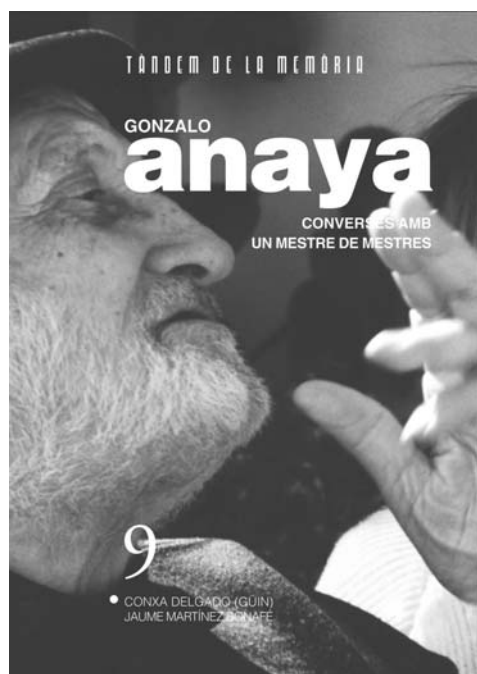
d'una idealitzada democràcia republicana. Aquest es concretaria en les mobilitzacions ciutadanes contra la catàstrofe del Prestige organitzades per Nunca Más, però també en les protestes estudiantils contra la LOCE i la LOU, la vaga general contra l'anomenat "decretazo" o en les exhumacions de fosses comunes dels vençuts durant la Guerra Civil.

Més enllà de les reflexions de caire més polític, resulta ben interessant la ferotge autocrítica que llança sobre l'ofici d'escriure i el paper de la literatura més recent. Unes línies, però, que no aconsegueixen entelar l'objectiu primordial d'agitar les consciències dels lectors. Independentment de si se'n surt, no hi ha dubte que ens trobem davant d'un il·lustrador retrat, des de l'esquerra de la societat espanyola dels últims anys.

Àlvar Peris

Un mestre de la República

Gonzalo Anaya (Burgos, 1914) és un pedagog de llarg recorregut que fa més de trenta anys que arriba al País Valencià, conquistat -diu ell-, per la nostra manera de viure. En aquests retalls autobiogràfics, el vell professor s'autodefineix com un mestre de la República.

GONZALO ANAYA. CONVERSES AMB UN
MESTRE DE MESTRES

CONXA DELGADO I AMO, JAUME MARTÍNEZ BONAFÉ
COL·L. "TÀNDEM DE LA MEMÒRIA", 9

167 PÀGS.

TÀNDEM EDICIONS I PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT
DE VALÈNCIA, VALÈNCIA, 2004.

Gonzalo Anaya és un referent clau per a l'escola valenciana d'avui i alhora un esglaió indefugible per a comprendre la millor pedagogia feta a l'estat durant tot el segle XX. A través de diferents fragments vitals, el llibre ens mostra les seues obsessions: la consideració del mestre com a responsable de l'estructuració del saber, l'ensenyament determinat per les necessitats de l'alumnat, el desenvolupament del dret humà a l'educació o la preocupació pel conreu de l'escriptura a l'escola.

Tanmateix, aquest no és un text pedagògic, sinó el testimoni d'una manera singular de viure l'educació, un estil amb què el mestratge anayista ha impregnat els seus deixebles, entre ells, els dos entrevistadors.

Tot mantenint el format de conversa, el protagonista desgrana passatges i reme-

mora l'experiència com a mestre de poble, la participació a les Misiones Pedagógicas de Burgos, l'afició pel cinema social, la vocació de conferenciant, la docència a l'institut i a l'Escola de Magisteri de Santiago de Compostel·la o l'ensenyament i la militància pedagògica a València. Des d'aquesta ciutat, que l'acull el 1973, torna a interrogar-se sobre l'aprenentatge de l'escolar: “¿Què faig perquè el que jo li ensenye li interesse aprendre-ho i el faça progressar?” El magisteri que Anaya defensa es resumeix en un objectiu ambiciós formulat de manera diàfana: fer efectiu el dret de tothom a ser educat.

Però, per damunt de tot, en el llegat del pedagog destaca, com la seua eterna boina s'encarrega de recordar, el seu compromís amb els perdedors: “Amb la República, l'ensenyant no és dogmàtic, ni hermètic, ni autoritari. El mestre no ho sap tot, ni ho diu tot, ni està tot al llibre. És un individu que s'acosta al poble (...) nosaltres no només estàvem a l'escola, estàvem en una societat i la féiem créixer”. La República, l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia i la Institución Libre de Enseñanza són per a ell els tres pilars més pròxims sobre els quals descansa un discurs pedagògic que condueix a l'emancipació humana.

Sembla sorprenent per això l'absència en

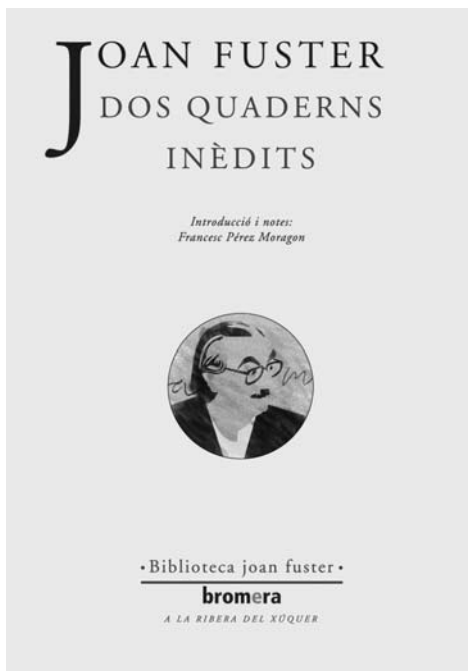
tot el volum d'al·lusions autocrítiques i, més encara, la reproducció d'afirmacions impròpies d'una pedagogia emancipatòria: “Jo sóc el millor catedràtic allà on vaig, l'home més puntual, el més responsable”; “Sóc un professor que ensenya, que ensenya molt i bé”; “La gent no sabia qui era jo, no sabien que feia la millor pedagogia”. També grinyola la focalització insistent dels entrevistadors cap als Moviments de Renovació Pedagògica, mentre que s'obliden d'altres temes més prioritaris de l'agenda de l'ensenyant. Pel que fa a l'edició, desconcerta l'alternança de preguntes en valencià i respostes en castellà, un criteri que resta versemblança als diàlegs i coherència a la mateixa col·lecció.

Rafael Miralles

etc

La mirada atenta

En aquests dos quaderns inèdits, escrits entre 1954-55, trobem un Fuster en estat pur, carregat de reflexions polítiques i civils i amb una escriptura més espontània i directa que en altres textos concebuts com un producte literari final.

[DOS QUADERNS INÈDITS.](#)

[JOAN FUSTER](#)

[INTRODUCCIÓ I NOTES DE FRANCESC PÉREZ MORAGON](#)

[COL·L. "ELS NOSTRES AUTORS", 48](#)

[277 PÀGS.](#)

[EDICIONES BROMERA, ALZIRA, 2004](#)

Allò que anomenem “literatura del jo” esdevé en Joan Fuster la reflexió col·lectiva i àcida sobre un nosaltres d’un escriptor que llig i observa insaciable i, atent i encuriosit, anota. Res li és aliè, des de la política internacional fins a les anècdotes locals de Sueca o València, la mirada atenta de Fuster té sempre un moment d’atenció per al món que li envolta, el qual vigila expectant i mesura informat. Un cop tranquil a casa, és arribat el moment de prendre’n nota i passar comptes, però no amb malícia ni rancúnia, sinó amb distància, humor i serenitat, a mena d’avís o de constatació.

Així estan escrits aquests quaderns, els quals -com apunta en la introducció Francesc Pérez i Moragon- s’emmarquen, a més, “en un moment de consecució d’un estil literari propi”, el fusterià: una prosa esmolada, àgil, clara i sintèti-

ca, que no deixa mai indiferent. Són anotacions fluides i espontànies, més o menys breus, que parlen d'encontres i desencontres literaris, lectures i viatges, en unes pàgines divertides, pròdigues en comentaris sarcàstics i en anècdotes impagables. D'esquenes al jo íntim i lluny de l'àmbit privat, en el sentit més estricte, Fuster hi revela poca o nul·la informació personal, però gens importa, perquè allò que el lector aprecia amb el temps és la destresa i l'encert amb què l'autor pren el pols a la vida política, social i cultural dels anys cinquanta, tant a casa nostra, com a Argentina, Amèrica Central, França o els Estats Units. Fuster escrivia, doncs, -reprement les paraules de Josep Palàcios- "un dietari cívic o polític", uns textos que revisaven la realitat exterior i palpable, des de la soledat de la reflexió i l'escriptura. Així ho palesen les seues preocupacions polítiques i els seus interessos intel·lectuals reflectits en aquests quadern, com ara les lectures d'Aldous Huxley, Llorenç Villalonga, Arthur Koestler, Carles Pi i Sunyer, o de premsa ben diversa: la del règim, que ell analitza amb sentit crític i ironia, i la de fora, que li proporciona una visió contrastada i a partir de la qual pot dialogar en silenci. En aquest sentit, els diaris de què parlem significaven per a Fuster el moment d'escriure sense contencions, ni

d'espai ni de temàtiques, el lloc on "desfogar-se", deixar anar moltes inquietuds, i potser, on llegir-li la cartilla a més d'un, però també -i així ho deia ell- li "servien de tot, de memoràndum i d'exercici, de lloc per a la digressió i per a l'acumulació de materials".

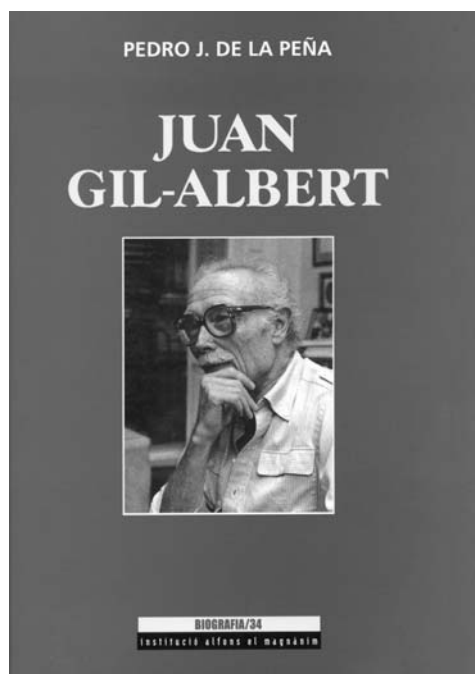
I així és perquè, paral·lelament a l'escriptura d'aquestes anotacions, Fuster es perfila com a autor de literatura d'idees, alhora que abandona la poesia i s'apropa a una prosa erudita i suspicax. És el moment també en què l'autor experimenta un canvi de perspectiva en el seu pensament, un període "d'especial rellevància en el desenvolupament de l'obra fusteriana, en l'obertura de relacions al Principat i, sens dubte, en la recepció d'idees i punts de vista impossibles d'adquirir a l'Espanya dominada pel franquisme", a través del contacte que estableix amb els catalans exiliats, com explica Pérez Moragon.

Lourdes Toledo

Gil-Albert: Cent anys i una aproximació

Amb ocasió del centenari del naixement de l'autor alcoià Juan Gil-Albert, el segell Alfons el Magnànim ha tret a la llum una biografia del poeta i prosista desaparegut ara fa deu anys on s'el ressegueix des d'una admiració sempre cordial i afectuosa.

JUAN GIL-ALBERT

PEDRO J. DE LA PEÑA

COL·L. "BIOGRAFIA", NÚM. 34

253 PÀGS.

INSTITUCIÓ ALFONS EL MAGNÀNIM, VALÈNCIA, 2004

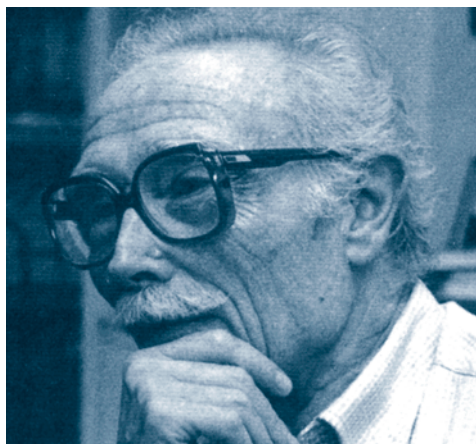
Sense caure tanmateix en l'hagiografia, Pedro J. de la Peña (Reinosa, 1947), professor de literatura a la Universitat de València, ha traçat un aproximació rigorosa i documentada des de la talaia que li ha proporcionat la proximitat personal al poeta i a la persona. Aquesta és una obra que reivindica el paper i la magnitud de l'ordre de Gil-Albert, no del tot considerada en l'actualitat ni, en general mai, amb l'agreujant actual del "largo y desesperante letargo que ha seguido a su muerte [...] En definitiva, un doloroso e incomprensible silencio mediático, editorial y administrativo". Aquesta biografia pretén d'alguna manera rompre aquest silenci i creiem que ho aconseguix amb solidesa, rigor i amenitat. Amb una lectura on corren paral·leles la vida i l'obra, forma una ben oportuna parella literària amb la simultània publicació de la poesia completa de Gil-Albert a cà-

rrec de l'editorial Pre-Textos i l'Instituto Alicantino de Cultura homònim que, d'aquesta manera, ret homenatge al seu patró onomàstic als cent anys del seu naixement.

Pedro J. de la Peña estigué estretament vinculat amb Gil-Albert, “uno de los prosistas y poetas más grandes en la España del siglo XX”, en els darrers trenta anys de la vida d'aquest. La visió de l'escriptor és volgudament reivindicada com una figura destacada dels dos exilis –exterior i interior, com tants d'altres, que han caigut sota l'espèr vel de l'oblit– i com a creador. Un creador no tan sols poètic, sinó prosista i assagista. El biògraf divideix la seua visió en deu apartats. En primer lloc, realitza sengles aproximacions, tot assajant oferir una visió coherent i harmònica, de la persona, el seu temps, la seua escriptura i la seua poesia, on a tall de taules sinòptiques, desvetlla les claus existencials que sustentaren el poeta en uns temps ni fàcils ni clars. Des de la seua infantesa acomodada fins els esdeveniments de 1936-39, el pas pels camps de concentració i l'exili americà, per a retornar a València el 1947 i submergir-se en l'exili interior fins les acaballes del franquisme. Continua amb un “Umbral que puede servir de colofón”, que clou els anteriors quatre apartats i que conté una definició magnífica del

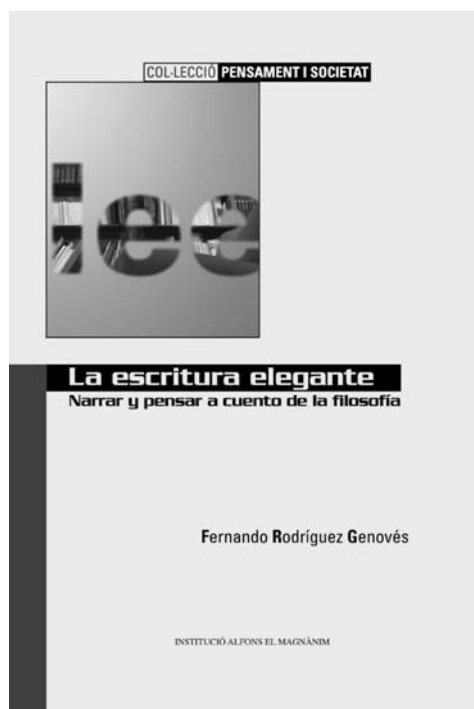
biografiat: “liberalismo moral, democracia política, socialismo económico”. “Palabras actuales a los poetas” recull un article del propi Gil-Albert on, malgrat el temps transcorregut, es mostra la vigència del missatge i la plenitud i solidesa dels seus plantejaments literaris. Com a document excepcional se'ns ofereix a la darrera part de l'obra les lletres creuades amb Ramón Gaya el 1937, abans de cloure amb un àlbum fotogràfic i una oportuna i completa bibliografia, imprescindible per a qui voldrà endinsar-se amb rigor i certesa al món gilalbertià.

Alexandre Navarro

La filosofia entre l'esnobisme i la literatura

La escritura elegante és un assaig sobre l'estètica del pensament filosòfic escrit, elaborat des de la perspectiva orteguiana del que significa fer filosofia amb l'elegància, sense confondre's amb la literatura.

LA ESCRITURA ELEGANTE. NARRAR Y PENSAR
A CUENTO DE LA FILOSOFÍA

FERNANDO RODRÍGUEZ GENOVÉS

COL·L. " PENSAMENT I SOCIETAT", 30

274 PÀGS.

INSTITUCIÓ ALFONS EL MAGNÀNIM, VALÈNCIA, 2004

L'autor de *La escritura elegante. Narrar y pensar a cuento de la filosofía*, Fernando Rodríguez Genovés, és assagista i filòsof, i publica amb regularitat en diverses revistes de cultura i pensament. Segons una coneguda declaració d'Aranguren s'ha de buscar l'essència de la filosofia espanyola en el deixant de la tradició literària. Aquesta afirmació es pot enquadrar dins d'un vell tòpic: que en la tradició cultural hispànica la filosofia no és més que una secció de la literatura, a les exigències estètiques de la qual es troba sotmesa. També Unamuno defensà la mixtura de gèneres, tot cantant les glòries de la llengua espanyola en la seua comunió amb la nostra filosofia. D'aquesta manera es desdibuixen les distincions entre ficció i realitat, narració i pensament.

En contra d'això, és pot dir que hi ha certs principis estilístics, més enllà de

l'àmbit hispànic, segons els quals veritat i elegància, o filosofia i senzillesa, són incompatibles: el filòsof nord-americà Thomas Nagel, per exemple, escriu “La sencillez y la elegancia nunca son razones para pensar que una teoría filosófica es verdadera; por el contrario, por lo común son fundamentos para pensar que es falsa.” En aquesta línia, però del costat de la literatura, Stefan Zweig defineix la filosofia com “ese hospital para poetas desgraciados”; també Goethe havia alertat de les nefastes influències de la metafísica sobre la literatura alemanya: “Al estilo de los alemanes le perjudica la especulación filosófica, que lo vuelve incomprensible, complicado y presuntuoso.”

En cap de les línies estètiques exposades es troba, segons Rodríguez Genovés, l'obra d'Ortega, assajos en què, per a expressar penetrants meditacions amb bell estil, el filòsof no necessita esborrar la línia divisòria entre pensament i literatura, canviant així de gènere; excepcional mostra, en el panorama espanyol, d'escriptura filosòfica elegant, tot entenent per elegància, claredat i senzillesa, alhora que pertinença, o en paraules del mateix Ortega: “A este acto y hábito del recto elegir llamaban los latinos primero *eligentia* y luego *elegantia*. Es, tal vez, de este vocablo del que viene nuestra palabra

int-eligencia. De todas suertes, *Elegancia* debía ser el nombre que diéramos a lo que torpemente llamamos *Ética*, ya que es esta el arte de elegir la mejor conducta, la ciencia del quehacer (...) Elegante es el hombre que ni hace ni dice cualquier cosa, sino que hace y dice lo que hay que decir.” Sense oblidar, per descomptat, que “la claridad es la cortesía del filósofo.”

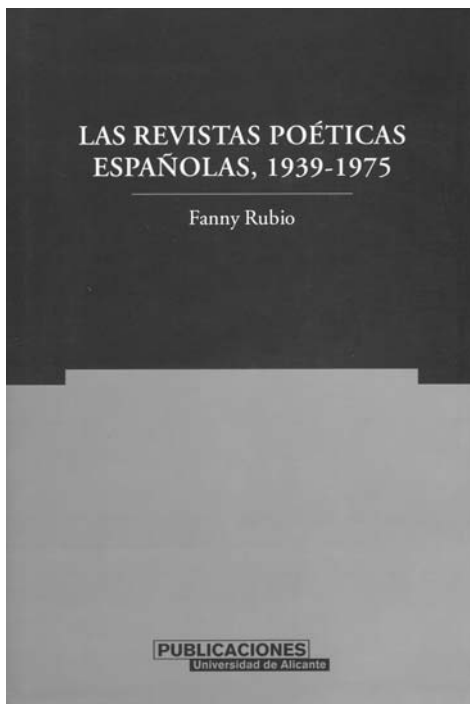
El propòsit de l'autor no és desenvolupar una anàlisi comparada de diferents estètiques filosòfiques sinó, “identificar la presencia allí de la particular *ética de la responsabilidad intelectual* que acompaña el acto de elegir una perspectiva intelectual y un determinado modelo de escritura que le sirvan de vehículo, todo ello en el contexto de la distinción entre géneros literarios.”

Nieves Avilés

40 años de poesía española

Publicacions de la Universitat d'Alacant ha recuperado el libro de Fanny Rubio *Las revistas poéticas en España, 1939 – 1975*, después de casi veinte años de ver la luz por vez primera, en una nueva edición notablemente corregida.

LAS REVISTAS POÉTICAS ESPAÑOLAS, 1939-1975

FANNY RUBIO

COL·L. "NORTE CRÍTICO", 9

586 PÁGS.

UNIVERSITAT D'ALACANT, ALACANT, 2004

Fruto de la tesis doctoral que Fanny Rubio llevó a cabo durante 1976 surgió este estudio en torno a las revistas poéticas que trató de recoger la labor de buena parte de los poetas que quedaron en España tras el exilio masivo de intelectuales. Una labor que ha permitido a Fanny Rubio desentrañar la actividad poética, y con ella, dibujar todo un complejo panorama literario y social de la época. Las revistas poéticas publicadas en la península durante el periodo que va desde el final de la Guerra Civil a la muerte del general Franco en 1975 ocupan, pues, el ámbito temporal y espacial de este estudio, ya que según la autora, se trata de una época en la que “florece los medios más sensibles y despiertos de la cultura coetánea”, al mismo tiempo que éstos “ofrecieron con muchos años de antelación la obra de autores responsables de los cambios estéticos”. Se refiere aquí,

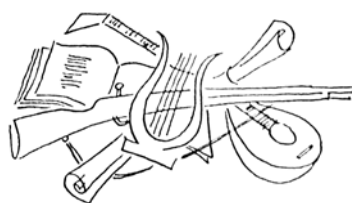
pues, a la labor continuada por revistas de antes de la guerra como “Revista de Occidente” (Ortega), “Cruz y raya” (Bergamín) o “La Gaceta Literaria” de Ernesto Giménez Caballero que pasan el testigo, ante la desaparición o el exilio (como “Litoral”, de Manuel Altolaguirre), a otras como “Escorial”, “Corcel”, “Insula”, “Poesía Española” o aquella otra valenciana, “La Caña Gris”, que rescatara en los años 60 la figura de Luis Cernuda, exiliado en México.

Las voces emergentes que han de protagonizar el relevo generacional hacen de estas revistas poéticas instrumentos valiosos no ya sólo para publicar sus escritos, sino también para aunar esfuerzos ante las diversas corrientes que van apareciendo en la época, es decir, para dar a conocer sus intenciones, su credo estilístico o vital. Los nombres de Juan Eduardo Cirlot, Josep Maria Castellet, Blas de Otero, Vicente Aleixandre o los que conformaron la llamada Generación de los 50 aparecerán encabezando algunos de los debates más apasionados que se recuerden entre la historia literaria del país: la llamada poesía social versus el neoclasicismo que centra sus esfuerzos en la búsqueda de la forma y el conocimiento. No nos olvidaremos tampoco de otra función destacada de estas publicaciones periódicas y a menudo autofi-

nanciadas: la de puente con los escritores del exilio que siguen manteniendo y nutriendo su actividad literaria en continuo diálogo.

Decíamos que el estudio de Fanny Rubio logra desentrañar un aparentemente inextricable mapa de fechas, nombres, cabeceras, etc., datos todos ellos importantísimos para configurar una historia paralela de la literatura española. La recuperación de algunas de estas revistas en edición facsimilar de unos años a esta parte ha permitido a los especialistas conocer mejor el contexto en que apareció publicada la obra de tantos poetas que hoy se nos antojan imprescindibles. El valor de este libro reside, fundamentalmente, en su condición de guía de esa historia paralela de la literatura a la que antes aludíamos. Sin este trabajo de Fanny Rubio, muchas publicaciones dedicadas a la poesía habrían caído en un lamentable, imperdonable olvido.

Rafa Martínez

Més sobre el gran Estellés

Vicent Andrés Estellés va viure del seu treball periodístic i, inevitablement, va reflectir en els seus articles l'estil de la seua obra poètica. Aquest llibre presenta un estudi seriós per acostar-nos a aquesta relació i una antologia de textos representatius de l'Estellés periodista.

Ja és una obvietat repetir que Estellés és un nom fonamental de les nostres lletres i que sense ell és impossible entendre la literatura valenciana contemporània i, no obstant això, encara hi ha molts elements de la seua producció que no han estat estudiats i que romanen a l'espera d'un treball d'anàlisi que ens permeta comprendre millor totes les dimensions del "gran Estellés". Per això, no cal més que saludar amb una calorosa benvinguda aquest estudi que ens dóna algunes de les claus de com l'estil estellesià també es va crear a través dels treballs que el poeta feia als diaris i que eren la seua manera de guanyar-se la vida. Al diari *Las Provincias*, on Estellés va desenvolupar tota la seua vida professional i d'on va ser acomiadat de forma ignominiosa per la direcció, el poeta de Burjassot va escriure no sols articles en prosa, en valencià i castellà, sinó també una secció en

OBRA PERIODÍSTICA

VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

EDICIÓ I PRÒLEG DE VÍCTOR MANSANET

ESTUDI INTRODUCTORI D'EMILI CASANOVA

EPÍLEG DE VICENT SALVADOR

COL·L. "BÁSICA", 5

287 PÀGS.

EDITORIAL DENES, PAIPORTA, 2003

vers anomenada Bon Dia on recuperava el popular gènere de la gasetilla.

El treball d'aquest llibre es presenta dividit en diverses parts. Comença amb l'estudi introductor de Víctor Mansanet que s'ocupa essencialment de les gasetilles en vers que Estellés va publicar entre els anys 1959 i 1974 a Las Provincias, després trobem una introducció del professor Emili Casanova i continua amb la selecció de textos. Hi trobarem tota la producció de la secció Bon Dia de l'any 1960 més un recull d'altres anys i una acurada selecció d'articles en prosa en valencià i castellà. Finalment, a manera d'epíleg, el professor Vicent Salvador conclou el volum amb unes interessantíssimes notes sobre la qualitat i la importància de la poc coneguda prosa estellesiana.

Per a tot lector amb interès per descobrir més sobre la força de la poètica estellesiana, aquest volum resulta imprescindible. Les gasetilles del Bon Dia, escrites amb el pseudònim de Roc, tenen unes limitacions evidents: tracten temes de circumstàncies i es troben sotmeses a una censura que planava sobre tot el que es publicava aleshores; a més són la rutina de cada dia i ja se sap que és impossible, malgrat el poeta, ser sublim sense interrupció. I no obstant això, en aquests versets amables, en ocasions innocents i

sempre escrits en un valencià "planer", hi és Estellés. Se'n perceben algunes de les seues característiques: la mirada atenta al detall, la tendresa de vegades brusca, el ritme que queda de sobte suspens però no tallat...

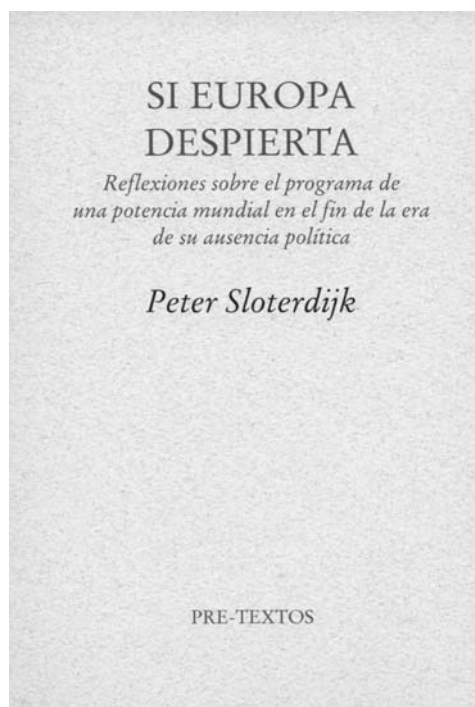
A més d'això, la lectura de les proses que acompanyen aquesta selecció del Bon Dia aporta noves perspectives a la lectura general d'un autor tan descomunal com Estellés i demostra que l'escriptor no s'esgota en el poeta. En definitiva, ens trobem davant d'un volum necessari per saber més de la figura que retornà la nostra literatura a cims que semblaven perduts en la història.

Jordi Sebastià

La Voluntat d'una Gran Política.

Si Europa despierta: un assaig de filosofia política, un recorregut pels moments històrics més determinants de la idea d'allò denominat "Europa", i una crida a la creació imaginativa, lúcida i visionària del projecte de l'Europa futura.

SI EUROPA DESPIERTA. REFLEXIONES SOBRE EL PROGRAMA DE UNA POTENCIA MUNDIAL EN EL FIN DE LA ERA DE SU AUSENCIA POLÍTICA.

PETER SLOTERDIJK.

COL·L. "ENSAYO/PRE-TEXTOS", 683

81 PÀGINES

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2004

Si Europa despierta. Reflexiones sobre el programa de una potencia mundial en el fin de la era de su ausencia política és la sisena publicació en l'editorial Pre-textos de Peter Sloterdijk. Encara que han transcorregut ja deu anys des de l'edició original en alemany d'aquest petit assaig —en dimensions, que no en aspiracions— les seues reflexions resulten molt pertinents en un moment en què s'està debatent sobre la constitució europea i en què, passades recentment unes eleccions al parlament europeu, no podem dir que el clima dominant siga d'arrabassador entusiasme.

L'autor comença precisament analitzant una era (1945-1989) caracteritzada per "la ausencia de Europa", conduïda per "ideologies del vaci" que, orientades al catolicisme o al nihilisme, es proposen com aspiració màxima "hacer subir a Europa al carro de una economía de

mercado de cuño anglo-americano y libre de toda connotación ideológica.” Aquesta situació s’interpreta “psicopolíticament” com un “absurdismo” generat per un sentiment europeu de desfonament, davant el shock que va suposar la caiguda de l’eurocentrisme després de la Segona Guerra Mundial: “Por entonces sólo una minoría de intelectuales estaba en condiciones de comprender por qué el antiguo centro del mundo se había convertido en una zona apresada dentro de una tenaza, por qué el sujeto soberano de otras épocas había terminado siendo el objeto semiemancipado de los cálculos estratégicos de Moscú y Washington (...) Europa, en todas sus naciones, había perdido su privilegio histórico, ese derecho a la cruzada en nombre de la civilización.”

En 1989 les conseqüències dels esfondraments en l’Europa de l’Est impulsaren innovadores i radicals reflexions dels europeus sobre ells mateixos i el seu estil de vida, i renasqueren els discursos sobre una “vuelta de Europa”. És en aquest punt on l’autor proposa “una definició psicopolítica y matemática de Europa como proceso e intensidad”, amb paraules de Paul Valéry, com un conjunt de màxims (de necessitats, de renda, d’ambició, de poder, de relacions...), on l’europeu no es defineix per la raça, la llengua

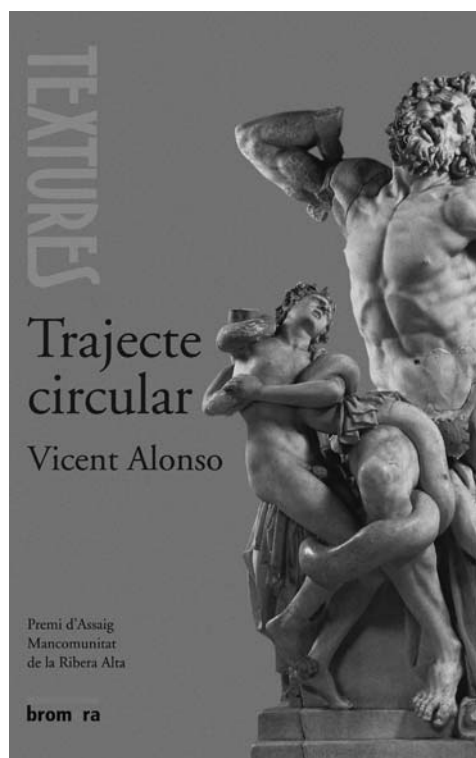
o els costums, “sino por sus deseos y la amplitud de la voluntad.” Des d’aquesta òptica, Europa no pot deixar de ser una potència mundial i es pot rellegir l’episodi del domini de Washington i Moscou com una carrera competitiva de dos projectes, d’origen europeu, d’intensificació del poder i la vida. Al llar de mil cinc-cents anys Europa ha manifestat la seua potència en forma d’imperialisme, on l’imperi ha anat transferint-se d’un costat a l’altre; la qual cosa pot significar, més que la perpetuació d’aquest, la seua superació. Per això “la obligació de una gran política” capaç d’inventar una nova forma que no ignore els Estats nacionals però que arribe més enllà d’aquests, sense imitar absurdament els Estats Units d’Amèrica.

Nieves Avilés.

Escriure per conèixer el món

Trajecte circular és una manera d'anomenar la vida per contar-la. Si el “fet d'escriure empenta el desig i el fa créixer” -com apunta Alonso- serà que paga la pena deixar-s'hi seduir i anotar el dia a dia. Heus aquí la prosa de quatre estacions que ho corroboren.

TRAJECTE CIRCULAR.

VICENT ALONSO

PREMI D'ASSAIG MANCOMUNITAT DE LA RIBERA ALTA

COL·L. «TEXTURES», 10

337 PÀGS.

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2004.

Petites obsessions, encontres i converses, records, lectures, viatges, i sobretot, literatura. De tota aquesta matèria primera es nodreix el dietari de Vicent Alonso, un quadern guarnit de deures ètics i estètics, de “visions de la realitat feliçment subjectives”, on l'autor dedica pàgines als gestos quotidians i als petits plaers de la vida, i en especial, a l'art i la literatura “com a eina de coneixement humà”. “Escriure -llegim en “Corrent subterrani del sentit” - és conèixer el món, intentar veure enllà del que simplement apareix als nostres ulls (...) Mantenir un diàleg constant amb els escriptors que exerceixen l'ofici amb intencions semblants”.

I això és el que Alonso hi fa, atiar el diàleg, com a escriptor i com a lector, “un lector que ho passa bé parlant de literatura” i que no se'n cansa. Així doncs, de l'observació i del record d'allò vist, llegit o escoltat, naixen aquestes anotacions espontànies -fruit de la constància i del

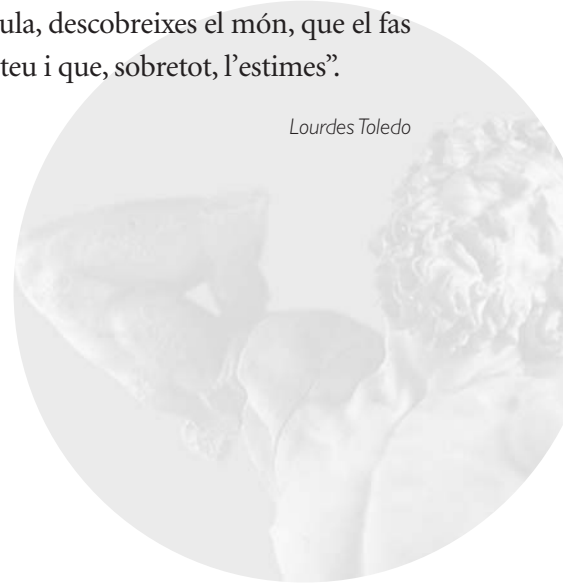
desig- que esdevenen fragments elaborats i alhora matèria de futurs llibres. No debades ens parla l'autor de la temptació de revisitar, després d'un temps, les anotacions ja escrites i de com uns textos el menen a uns altres. Res és aliè del tot en aquest dietari enriquidor i, llevat d'algunes justificacions inicials -al meu parer sobrer- l'escriptura d'Alonso convida a continuar la lectura amb un desig que és gran i creix.

Des de la condició històrica i perifèrica d'escriptor valencià, encetem, doncs, un trajecte net de vanitats i planys, que ceix pas a valoracions i a les impressions sobre la cultural i la política d'ara i adès, prova de la bona vitalitat intel·lectual i salut crítica de l'autor, qui -si bé tímid i discret de per vida- sempre sembla trobar-se on cal per prendre'n nota. Anotacions sinceres, dolgudes, punyents i encertades d'algú que coneix en profunditat -per inquietud i per maduresa- la vida política, cultural i acadèmica del País Valencià.

Al capdavall, "l'obligació d'un escriptor -diu Alonso- és escriure (...). Aconseguir lectors és només un afegit satisfactori. Sobretot si pensem que, per fer-se amb lectors, alguns s'aboquen a escriure el que no creuen. I creure en allò que s'escriu hauria de ser condició indispensable de la creació autèntica".

Cap màxima més encertada que la de Montaigne, "No heu de cercar que el món parle de vós, sinó com heu de parlar-vos a vós mateix", podia, doncs, inspirar el quadern de provatures i esbossos d'algú que defensa el debat per sobre de les presències i fuig dels "negocis dels buròcrates de la literatura". Feu una ullada, doncs, a pàgines com "Provisionalitats", "Els trucs de la intimitat", "Montaigne i la soledat", "Pla i la intimitat", "Poesia i coneixement" o "Formes de coneixement", són petites joies dedicades a la literatura i a la paraula, perquè "des de la paraula, descobreixes el món, que el fas més teu i que, sobretot, l'estimes".

Lourdes Toledo

Vides creuades de dos republicans

Les últimes cartes que Azaña va escriure al periodista i polític d'Alacant Carlos Esplá pal·lesen l'afinitat, el respecte i la confiança entre dos homes que, tot i partir d'opcions polítiques distintes, van confluïr en un mateix projecte: La República.

Pedro L. Angosto, Julia Puig, eds.

Epistolario Azaña-Esplá, 1939-1940

PUV

*UNA LEALTAD ENTRE RUINAS.
EPISTOLARIO AZAÑA-ESPLÁ, 1939-1940.*

PEDRO LUIS ANGOSTO, JULIA PUIG, EDS.

169 PÀGS.

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA, VALÈNCIA 2003

El present epistolari treu a la llum una vintena de cartes fins ara inèdites, testimoni de la relació personal de confiança i d'amistat que van mantenir Manuel Azaña (Alcalá de Henares, 1880 - Montauban, 1940) i Carlos Esplá (Alacant, 1895, -Mèxic DF, 1971) des que es van conèixer, en 1930, fins al gran èxode republicà, en 1939. Transcrites i anotades per Julia Puig, i precedides de l'assaig de P.L. Angosto -autor també d'una biografia política sobre Esplá- aquestes missives donen a entendre com Azaña i Esplá van trobar en la paraula i en l'acció un punt en comú, fins a confluïr en un mateix projecte polític a partir de "camins divergents que se cruzan en un punt", com ha escrit Angosto.

Tal com ens ho recorda Angosto en la introducció a les cartes, Azaña arriba a la política a partir d'unes idees monàrquiques liberals que evolucionen després

cap al republicanisme i Esplá, en canvi, s'hi introdueix des de ben jove, educat com havia estat en ambients republicans. Tot i així, res els va impedir treballar en una mateixa línia i, fins i tot, complementar-se políticament i humana. Com a estadista, Azaña era capaç de condensar un projecte polític titànic en un discurs. Esplá -home de decisions fermes i urgents, sempre fidel a la seua "vocación de servicio público"- va simbolitzar en tot moment un pont de paraules entre interlocutors diferents.

Arrabassada la causa republicana per "la insurrección contra la inteligencia" -que diria Azaña- i soterrat el projecte d'escola i llibertat, en el qual creien Azaña i Esplá, els republicans en l'exili van lluitar per explicar i mostrar al món aquell somni polític i social. Aquesta esperança per fer-se entendre i la urgència d'ajudar els refugiats que havien quedat en situació de penúria -alguns privats fins i tot de llibertat als camps de concentració- és una de les raons que ajuda Azaña a mantenir-se actiu enmig de la soledat i a continuar en contacte amb Esplá, el seu "confident i enllaç amb l'exterior", com apunta Julia Puig.

Aquestes cartes d'Azaña són, segons Angosto, "les últimes en eixir a la llum. És per això -comenta- que tenen un gran valor històric afegit i perquè aporten el

testimoni d'una relació i d'un compromís per un projecte polític compartit". "En ellas -diu l'historiador- se manifiestan los sentimientos de Azaña, a pesar de ser un hombre que raramente los mostraba, y lo hace a través de unos textos precisos y exactos, llenos de humanidad y escritos con aquella prosa excelente que el nunca descuidaba, ni en sus diarios, ni en las cartas que escribía a los amigos más íntimos".

En definitiva, aquestes missives -escrites des de la sinceritat i des de la distància- desvelen les preocupacions i les pors d'Azaña en un moment dolorós i fràgil en què l'expresident de la República decideix quedar-se al marge de certes disputes, com s'enten a partir de les paraules dirigides a Esplá entre juliol i agost del 39: "Lo único que he adquirido con la derrota, es el uso público de mi antigua libertad de juicio".

Lourdes Toledo